

УДК 349.2

Смолярова М.Л.

канд. юрид. наук, доц. НУ «Запорізька політехніка»

ЩОДО ВИЗНАЧЕННЯ КАТЕГОРІЇ «ПРАВОВЕ СТИМУЛЮВАННЯ»

Перед роботодавцями дуже часто виникають питання щодо можливості отримання більш вищого прибутку в результаті господарської діяльності свого підприємства. Але досягти цього можливо тільки при введенні раціональної системи стимулювання. За останні роки через пандемію COVID-19 та надалі через введення воєнного стану майже всі підприємства перейшли у режим робочого часу – онлайн й стикнулися з необхідністю підвищення ефективності праці їх робітників. Зрозуміло, що підприємства отримали збитки, а працівники втратили стимул до ефективної праці. Тому, введення ефективної системи правового стимулювання є ключовим завданням для України. Але розв'язання цього питання має свої перешкоди та проблеми.

Насправді поняття правове стимулювання викликає у науці численні дискусії. Можна виділити дві основні концепції щодо змістовного аспекту правового стимулювання. Одна група науковців дотримується вузького розуміння цього терміну, пов'язуючи стимулювання лише з таким способом впливу, як заохочення. Інші автори розглядають стимулювання у широкому розумінні - у вигляді синтетичного способу впливу, що поєднує в собі заходи як заохочення, так і примусу. На мою думку, вузьке розуміння цього терміну відображає суть складного і багатогранного процесу стимулювання, за допомогою якого відбувається спонукання особи до певних дій та до результатів, в яких зацікавлений суб'єкт, який стимулює певного учасника правовідносин.

Питанням стимулювання приділяють увагу також науковці у науковій літературі з економіки, соціології та психології. Так, під

стимулюванням В. Концева та Г. Рижанкова розуміють вплив безпосередньо не на особистість, а на зовнішні обставини за допомогою благ – стимулів, які водночас спонукають робітника до певної поведінки. С. Маслова стимулювання розглядає як непрямий вид мотивації, основою якого є дія зовнішніх чинників. І. Баклицький поняття стимулювання пов'язує з поняттями мотиву і мотивації. Ці поняття, на його думку, містять уявлення про потреби, інтереси, цілі, наміри, прагнення працівника. Стимулювання змушують працівника поводитися відповідно до встановлених правил. Тому всі поняття, які використовують у психології праці для опису і пояснення спонукальних моментів у поведінці працівника, розглядаються як загальні та основні поняття мотивації й мотиву.

Вчені, які займаються галузевими проблемами, звертають увагу на значенні стимулювання у розвитку тієї чи іншої діяльності. Численні дискусії науковців щодо визначення поняття стимулювання обумовлені неординарним розумінням цієї категорії. Правове стимулювання тісно пов'язане зі здібностями людини, яка відчуває на собі безпосередній вплив правових стимулів як у змістовному, так і динамічному відношенні. Звісно, що стимулювання неоднаково впливає на особистість, це залежить від об'єктивних характеристик самого індивіда. Під нормальним станом людини розуміють не стан спокою, а стан активної діяльності, не стан пасивної задоволеності, а стан активного прагнення та мотиваційної напруженості. Тобто, на поведінку людини впливає «невдоволеність» собою після досягнення поставленої мети, що відкриває для неї перспективу руху вперед. Правове стимулювання якраз і відповідає повною мірою даним вимогам. Правові стимули як засоби на свідомість і психіку людини віддзеркалюють енергетичний рівень і структурні особливості видів діяльності, що викликають у неї інтерес до певної діяльності.

Правове стимулювання ґрунтується на двох складових: розбіжність між бажаним та дійсним; тенденцію до активності та можливість її реалізації. Загальновідомо, що сенс життя людини полягає не тільки в задоволенні потреб, а й у можливості максимально проявити свої здібності та розвинути їх далі. Тому установка на максимально можливу межу виконує функцію стимулятора діяльності. Тобто, правове стимулювання повною мірою повинно відповідати властивостям людської мотивації. На думку В. Левіна правове стимулювання як процес на свідомість і психіку людини виконує дві функції: а) оцінювальну (у суб'єкта складається думка про соціальну цінність правового стимулу), б) активізувальну (формується активне правомірне поведінка).

На нашу думку, під правовим стимулюванням слід розуміти процес, спрямований на спонукання людини до активної діяльності шляхом створення зацікавленості у досягненні заохочуваного результату, що передбачає правове схвалення її активної правомірної поведінки та отримання нею будь-яких позитивних наслідків.

Отже, сучасні умови господарювання та глобалізаційні процеси, зумовлюють необхідність кардинальної зміни підходів до системи правового стимулювання, що сприятиме зміцненню законності та правопорядку в суспільстві.